

Tillsynsprojekt om förorenade områden – inventering av förorenade områden vid miljöfarliga verksamheter i drift

SAMMANFATTNING

Länsstyrelsen i Stockholms län har under 2006-2007 genomfört ett tillsynsprojekt där miljöfarliga verksamheter i drift har inventerats med avseende på förorenade områden inom branscher som bedöms utgöra risk för människors hälsa och miljön. Projektet är en del i arbetet med uppfyllande av miljömålet Giftfri miljö. Syftet med projektet har varit att riskklassa objekten, att ge ökad kunskap och kännedom om förorenade områden i länet, att sprida information om arbetet med förorenade områden samt att ta fram exempel på hur man kan arbeta med kartläggning av förorenade områden genom tillsyn.

De objekt som har ingått i projektet omfattar miljöfarliga verksamheter i drift som Länsstyrelsen utövar tillsyn på. Ett urval av objekt har därefter gjorts utifrån Naturvårdsverkets branschlista över typ av bransch som ska inventeras med statliga medel.

Riskklassningen har utgått från den inventeringsmetodik med avseende på förorenade områden som Naturvårdsverket har tagit fram, den så kallade MIFO-modellen (Naturvårdsverkets rapport 4918, 1999).

Totalt har 27 anläggningar ingått i tillsynsprojektet. Av dessa har 13 objekt riskklassats. Två objekt tilldelades riskklass 1, två objekt har tilldelats riskklass 2, sju objekt har riskklass 3 och två objekt har bedömts till riskklass 4. Inga markprovtagningar har utförts inom ramen för detta projekt.

BAKGRUND

Ett förorenat område är ett område, en deponi, mark, grundvatten eller sediment som är så förorenat att halterna påtagligt överskrider lokal eller regional bakgrundshalt. Det är ett område som är förorenat av en eller flera lokala punktkällor.

På uppdrag av regeringen utför länsstyrelserna identifiering och inventering av förorenade områden i respektive län. Arbetet finansieras med medel från Naturvårdsverket. Syftet är att uppfylla det nationella miljömålet om att lämna över en giftfri miljö till kommande generationer.

PM

Datum
2007-10-03

Beteckning
575-2006-13655

Arbetet med att kartlägga förorenade områden startades på Länsstyrelsen i Stockholms län 1997. Inventeringen och riskklassningen sker enligt MIFO-modellen. MIFO är en förkortning som står för Metodik för inventering av förorenade områden. Metodiken är framtagen av Naturvårdsverket. Beskrivning av metoden och information om hur datainsamling och riskklassning bör genomföras finns i rapport 4918. MIFO-modellen är indelad i två faser där fas 1 omfattar en orienterande studie inklusive riskklassning och fas 2 en översiktlig miljöteknisk markundersökning samt en ny riskklassning. Med MIFO-modellen som grund kan ett mer enhetligt inventerings- och undersökningsarbete genomföras över landet.

Inventeringsunderlag och resultat sparas i en Access-databas kallad MIFO-databasen. Uppgifterna samlas in genom bland annat arkivstudier, intervjuer, i samband med exploateringar och miljötekniska markundersökningar etc. För närvarande finns kännedom om drygt 8000 objekt i länet som är misstänkt eller konstaterat förorenade. Även objekt som efterbehandlats finns registrerade i databasen. Drygt ett par hundra av länets objekt är i dagsläget riskklassade enligt MIFO-modellen. Riskklassning enligt MIFO bygger i korthet på en sammanvägd bedömning av följande parametrar:

- Kemikaliernas farlighet: bedömning av miljö- och hälsofarligheten hos de ämnen som förekommer eller misstänks förekomma på objektet.
- Föroreningsnivån: bedömning av hur förorenat objektet är av olika ämnen eller ämnesgrupper. I de fall analysdata finns så jämförs de med generella riktvärden, bakgrundshalter eller andra typer av jämförelsevärden.
- Spridningsförutsättningar: bedömning av förutsättningarna för spridning av föroreningar inom aktuellt område samt till omgivningen.
- Känslighet och skyddsvärde: bedömning av människors känslighet för föroreningen och naturmiljöns skyddsvärde.

Bedömda objekt tilldelas en av fyra riskklasser:

- Riskklass 1 - mycket stor risk
- Riskklass 2 – stor risk
- Riskklass 3 – måttlig risk
- Riskklass 4 – liten risk

Riskklassningen graderar risken för oönskade effekter på människors hälsa och miljön och bör betraktas som angelägenheten och behovet av att arbeta vidare med objektet. Klassningen är ett tidsdokument över objektets nuvarande status och blir inaktuell så snart ytterligare steg tas i efterbehandlingsprocessen.

Tillsynsmyndigheten har till uppgift att driva krav på efterbehandling och sanering av förorenade områden där det finns ansvarig verksamhetsutövare eller fastighetsägare. I regleringsbrev för Naturvårdsverket år 2005 och 2006 anges att anslaget för sanering och efterbehandling får användas för arbete med tillsyn hos länsstyrelserna över förorenade områden. Syftet med detta är att öka inslaget av privatfinansierade efterbehandlingsåtgärder så att det framtida behovet av bidragsfinansiering minskar. Tillsynsprojektet är ett led i detta.

SYFTE

I tillsynsprojektet ska miljöfarliga verksamheter, där Länsstyrelsen är ansvarig tillsynsmyndighet, inventeras med avseende på förorenade områden inom branscher vilka särskilt bedöms utgöra en risk för människors hälsa och miljön. Syftet med att inventera och riskklassa objekten är att få fram ett underlag som ska ligga till grund för vidare prioritering av eventuell efterbehandling. Inventeringen ska utföras enligt MIFO fas 1. Syftet är vidare att skapa ökad kunskap och kännedom om förorenade områden i länet, att sprida information om arbetet med förorenade områden samt att ta fram exempel på hur man kan arbeta med kartläggning av förorenade områden genom tillsyn.

TILLVÄGAGÅNGSSÄTT

Urval

Naturvårdsverket har tagit fram en Kvalitetsmanual (utgåva 2, 2006) som beskriver hur en bidragsfinansierad efterbehandling ska genomföras och vilka krav som gäller i fråga om resultat och redovisning. Manualen kan även vara till stor hjälp för privatfinansierad efterbehandling. I kvalitetsmanualen ingår en branschlista till stöd för länsstyrelsernas prioriteringar i inventeringen av förorenade områden, se bilaga 1.

SNI-koder, det vill säga sifferkoder enligt Svensk Näringsgrensindelning, för respektive tillståndspliktig miljöfarlig verksamhet i länet där Länsstyrelsen är tillsynsmyndighet, har översatts till motsvarande branschbeskrivning enligt beteckningarna i branschlistan. Länsstyrelsen utövar tillsyn på drygt 90 miljöfarliga verksamheter. Totalt har 32 anläggningar motsvarat någon bransch i branschlistan. Fem av dessa objekt har Länsstyrelsen inventerat och riskklassat i samband med tidigare inventering av träimpregnerings- och färgindustribranschen. Övriga 27 anläggningar har tagits med för inventering i tillsynsprojektet, se bilaga 2 för sammanställning över vilka anläggningar och branscher som ingått.

Informationsbrev och frågor

Ett brev med information om tillsynsprojektet sändes inledningsvis ut till berörda verksamhetsutövare. Med brevet följde en bilaga med ett antal frågor som utgick från MIFO-modellen. Sammantaget skulle svaren på frågorna samt

kompletterande uppgifter inhämtade vid platsbesök ligga till grund för bedömning av eventuella föroreningars farlighet, föroreningsnivå, spridningsförutsättningar samt känslighet och skyddsvärde. Verksamhetsutövarna fick drygt tre månader på sig att svara. Skrivelsen utformades som ett meddelande och inte som ett föreläggande. I brevet upplystes om att Länsstyrelsen med stöd av 26 kap 21 § miljöbalken, kan förelägga verksamhetsutövarna att komma in med begärda uppgifter, se bilaga 3.

Platsbesök

Inkomna svar sammanställdes och registrerades i MIFO-databasen, se bilaga 4 för MIFO-formulärens utformning. Efter inkomna svar skickades ett tackbrev till respektive verksamhetsutövare, bilaga 5. I flera fall behövde inkomna svar kompletteras med ytterligare uppgifter. Dessa erhöles per telefon eller per brev. Efter sammanställning av inkomna uppgifter gjordes ett urval av vilka objekt som ansågs angelägna att inventera vidare. Därefter genomfördes platsbesök hos företagen. Platsbesökets syfte var att närmare skapa sig en bild av anläggningen och området, inhämta kompletterande uppgifter som saknades i svarsmaterialet samt upptäcka eventuella synliga föroreningar uppkomna genom spill och läckage eller dylikt. Under platsbesöket genomfördes en rundvandring på anläggningen såväl inne i lokalerna som utomhus. Platsbesöken dokumenterades med kamera.

Sammanställning och riskklassning

Efter eventuella kompletteringar i samband med platsbesök kunde en samlad riskbedömning av objektet göras. Ett objekts riskklass och den samlade bedömningen anger hur stora riskerna är för negativa effekter på människors hälsa och miljön och framförallt i vilken grad det är angeläget att gå vidare med objektet. Generellt kan sägas att där risken är mycket stor eller stor bör miljötekniska markundersökningar genomföras för att utreda behovet av efterbehandling. Andra omständigheter än en hög riskklass kan dock föranleda att någon form av undersökningar och eventuellt efterbehandling måste vidtas.

Miljöskyddsenheten vid Länsstyrelsen genomförde år 2004 en tillsynskampanj vid de miljöfarliga verksamheter som var Länsstyrelsens tillsynsobjekt då. I samband med kampanjen utformades enkät som bland annat behandlade miljörapporter, egenkontroll, avfallshantering och föroreningshistoria. Inkommet svarsmaterialet från kampanjen 2004 har tagits med i årets tillsynsprojekt om förorenade områden, i de fall anläggningarna ingick i tidigare kampanj.

Kommunicering

Den samlade riskklassningen kommunicerades med berörda verksamhetsutövare och fastighetsägare. En kopia sändes till respektive kommuns miljökontor för kännedom. Även objekt som inte riskklassades kommunicerades, bilaga 6 och 7.

RESULTAT

Av de totalt 27 anläggningar som ingick in projektet har 13 objekt riskklassats enligt MIFO, se tabell 1. Två objekt tilldelades riskklass 1. Vid ett av dessa pågår utredning om efterbehandlingsmetoder och ett flertal undersökningar har genomförts. Två objekt har tilldelats riskklass 2, sju stycken objekt riskklass 3 och två objekt har bedömts till riskklass 4. 14 av anläggningarna har inte riskklassats.

Tabell 1. Tillsynsobjekt som ingått projektet. Riskklassning har genomförts på 13 anläggningar. Riskklass 1 = mycket stor risk, riskklass 2 = stor risk, riskklass 3 = måttlig risk samt riskklass 4 = liten risk. På 14 av ingående objekt har riskklassning inte ansetts nödvändig av olika anledningar.

Tillsynsobjekt	Bransch	Riskklass
NYNÄS OLJERAFFINADERI	Oljeraffinaderi	1
HALLSTA PAPPERSBRUK	Massa och pappersindustri	1
BECKER INDUSTRIAL COATING	Färgindustri	2
HALLBERG-SEKROM FABRIKS AB	Verkstadsindustri	2
ELEKTROTRYCK PÅ EKERÖ AB	Ytbehandling av metaller	3
AB GUSTAVSBERGS SANITETSPORSLINSFABRIK	Verkstadsindustri/keramisk industri	3
FINTLINGS YTBEHANDLINGSFABRIK AB	Ytbehandling av metaller	3
GREIF SWEDEN AB	Verkstadsindustri med ytbehandling	3
KEES FÖRNICKLING AB	Ytbehandling av metaller	3
KEMETYL AB	Övrig organisk kemisk industri	3
INTELLECTA TRYCKINDUSTRI AB	Grafisk industri	3
BJÖRKS ROSTFRIA AB	Ytbehandling av metaller	4
SYSTEMSEPARATION SKEBOBRUK AB (fd NITOR)	Tillverkning av tvätt och rengöringsmedel	4
DEGUSSA CONSTRUCTION CHEMICALS SWEDEN AB	Övrig organisk kemisk industri	-
DOROCELL AB	Övrig organisk kemisk industri	-
FOI GRINDSJÖNS FORSKNINGSCENTRUM	Tillverkning av krut och sprängämnen	-
NORDIUM AB	Tillverkning av tvätt och rengöringsmedel	-
STENA GOTTHARD AB I SOLNA	Skrotverksamhet	-
TIGERHOLM PRODUCTS AB	Verkstadsindustri	-
TRUMLINGS AB	Mekanisk ytbehandling av metaller	-
HANINGE JAKTSKYTTEKLUBB	Skjutbana	-
HÖGBYTORPSAVFALLSANLÄGGNING	Anläggning för miljöfarligt avfall	-
KOVIKS ÅTERVINNINGSANLÄGGNING	Anläggning för miljöfarligt avfall	-
LÖT AVFALLSANLÄGGNING	Anläggning för miljöfarligt avfall	-
RIMPAC EMBALLAGE AB	Grafisk industri	-
SOFIELUNDS ÅTERVINNINGSANLÄGGNING	Anläggning för miljöfarligt avfall	-
KAROLINSKA UNIVERSITETSSJUKHUSET	Grafisk industri	-

ERFARENHETER OCH FORTSATT ARBETE

Svarsfrekvensen på utsända frågor var överlag god. Majoriteten av anläggningarna svarade inom utsatt tid. Kompletterande uppgifter kunde i hög utsträckning inhämtas vid platsbesöken.

En vanlig kommentar från verksamhetsutövarna var att Länsstyrelsen redan har tillgång till mycket information om anläggningarna genom tillståndsprövningar, miljörapporter med mera. I liknande projekt kan det vara lämpligt att ytterligare framhålla vikten av historisk redogörelse.

14 av anläggningarna har inte riskklassats. Anledningarna till det är flera. Vid flera objekt var verksamheten relativt nyetablerad och anlagd på tidigare icke-industriell mark. Miljö- och säkerhetstänkandet har funnits från start vid dessa anläggningar.

På vissa objekt har miljötekniska markundersökningar genomförts i samband med förändrad markanvändning. Vid några objekt planeras sanering i samband med nedläggning och exploatering. I dessa fall blir en riskklassning enligt MIFO fas 1 inte relevant. Undersökningsrapporter och annan viktig information som framkommit i inventeringen har sammanställts och registrerats i databasen. Dessa uppgifter kan vara värdefulla vid framtida förändring av verksamheten, som planeringsunderlag vid till exempel utökning och nybyggnation eller vid avveckling och sanering. Vid kommunikering med de företag som inte riskklassats har verksamhetsutövarna upplysts om att någon form av efterbehandlingsåtgärd ändå kan bli aktuell i framtiden trots att objekten inte riskklassats inom ramen för detta projekt.

Beträffande anläggningar för behandling av farligt avfall är dessa lokaliserade inom och utgör en endast mindre del av en större avfallsanläggning. En riskklassning bör göras med avseende på hela verksamheten. Detta har inte genomförts inom ramen för detta tillsynsprojekt.

Med utgångspunkt från riskklassningarna görs prioriteringar för vilka objekt som är mest angelägna för vidare utredning. I Länsstyrelsens tidigare inventering av träimpregneringsbranschen samt färgindustribranschen har fem anläggningar i drift riskklassats. Länsstyrelsen kommer framöver att rikta särskilda tillsynsinsatser mot objekt med riskklass 1 respektive 2, och följa upp dessa särskilt.

Sedan Länsstyrelsen startade upp sitt tillsynsprojekt har arbete med att inventera, riskklassa och prioritera tillsynsinsatserna på miljöfarliga verksamheter i drift påbörjats i Stockholms, Järfälla och Södertälje kommun.

PM

Datum
2007-10-03

Beteckning
575-2006-13655

BILAGOR

1. Utdrag ur Naturvårdsverkets Kvalitetsmanual utgåva 2, 2006 - Branschlista (daterad 2004-04-21)
2. Tabell över objekt som ingått i projektet. Hänvisning till respektive objekts id.nummer i MIFO-databasen
3. Informationsbrev samt frågebilaga till verksamhetsutövare
4. MIFO-formulär (Blankett A-E)
5. Brevmall tackbrev
6. Brevmall vid kommunikering av riskklass
7. Brevmall vid kommunikering av icke riskklassat objekt